

Božja pot k Materi Božji NA ČRNIGORI.

Spominske črtice k petstoletnici.

Spisal dr. AVGUŠTIN STEGENŠEK,
profesor bogoslovja v Mariboru.

Na Dunaju 1914.

Založil kn. šk. župnijski urad na Črnigori pri Ptuju.

Tiskala tiskarna Sv. Norberta na Dunaju.

Božja pot k Materi Božji na Črnigori.

Kdor prihaja od daleč na Črnogoro, izstopi lahko na različnih postajah, kakor mu najbolj sodi. Iz Rogatec ima 4 ure peš na Goro, iz Poljčan 4, iz Pragarskega 3, iz Ptuja 2 $\frac{1}{2}$. Najbližje je iz Sterntala, male postaje na progi Pragersko Ptuj. Peš pride od tukaj že v 1 $\frac{1}{4}$ uri. Ta pot je jako mična. Ko si izstopil iz postajališča, mahni jo naravnost proti jugu; čez par minut si izven gozda in imaš pred seboj široko polje, v daljini pa gorski hrbet s cerkvijo Matere Božje naravnost pred očmi, bolj proti levi in višje pa podružnico Sv. Janeza Krstnika. Kolovozna pot Te vede do Župečeje vasi z novo cerkvico Sv. Antona, ne daleč ob levi pa pustiš župnijsko cerkev Sv. Lovrenca ter hiliš proti Gori. Marijina cerkev čedalje bolj raste in postaja veličastnejša. Vabi Te že tudi glas njenih zvonov in težko čakaš, da se moreš pokloniti Mariji na sv. tleh, kjer se je že toliko romarjev priporočalo in bilo uslišanih.

Že od daleč se vidi, da je ta cerkev nekaj izrednega. Temna je in počrnela, široka in visoka, tako da se zdi prostrani zvonik le malenkosten. Dviga se nad vse druge biše, kakor krona venča goro.

Iz trga vodijo stopnice do zelenice okoli cerkve. Poleg stopnic ob desni zreš trški sramotilnikamen, star okoli 100 let, obnovljen l. 1855. Ob shodih in sejnih, ko je bilo največ ljudi zbranih, so tatove, prepirljivce in obrekovalce priklepali k stebri. Vsi bi naj spoznali, kdo je hudoben in koga se naj ogibajo. Marsikoga je gotovo ta javna sramota poboljšala, druge pa je še globlje porinila v propast — kakor današnje ječe, samo bolj po ceni je bila.

Stopnice straži na levi sv. Janez Nepomučan kanonik v Pragi, vsled zvesto čuvane spovedne molččnosti utopljen v Veltavi († 1393) in zaščitnik zoper poven, na desni pa krščanski vojščak sv. Florjan, varih zoper požrešni ogenj. Vrh umetniških, a od zoba časa že

Imprimatur!

Z dovoljenjem prečastitega kn. šk. Lavantinskega ordinariata v Mariboru, z dne 26. aprila 1914, štev. 2070.

4337

88022

L. 23. IV. 1929 + prelat ...

zglodanih podboj sedita dva živahna angela s štiti — kak napis ali pobožno znamenje je zbrisalo podnebnje.

Ozek je prostor, ki od teh vrat vodi do cerkvenega vhoda. Zato se vidi še tem višja cerkvena stena, ki gola hiti navzgor proti zvoniku. Oživlja jo spodaj mična l o p a. Pod njenim obokom vidimo na levi dva angela z grboma celjskih grofov in ptujskih gospodov, na desni tri kralje, ki se poklanjajo Jezusu in Mariji, v sredi nad uhomom pa smrt Matere Božje. Skrbno zagnjena leži na postelji, okoli pa stojijo žalujoči apostoli. Sv. Janez ji popravlja zglavnico, sv. Peter moli z knjige mrtvaške molitve. Vse se prisrčno in z globokim čuvstvom pripoveduje.

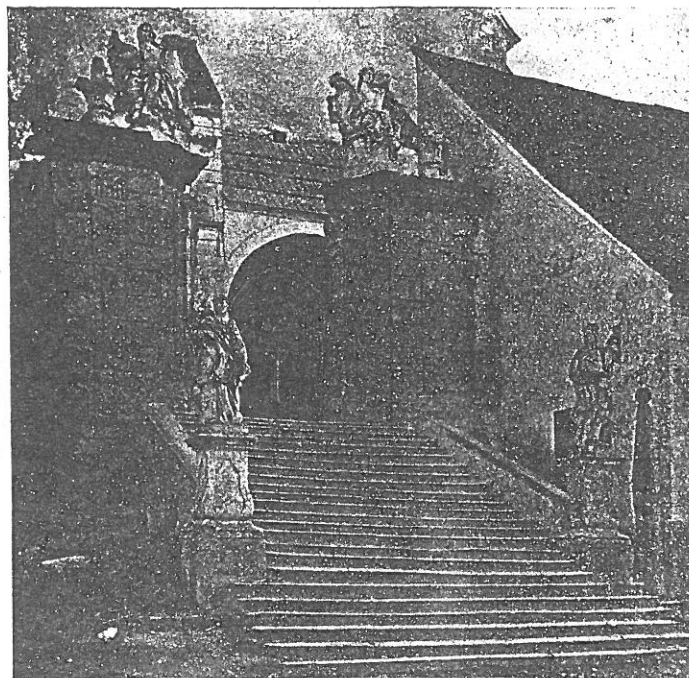
Ako se ozreš pri vratih navzgor pod preklado, vidiš na levi angela s knjigo, na desni pa vola s knjigo, v spomin evangelistov sv. Matevža in sv. Lukeža, na vrhu srednjega stebra pa sta dva druga angela.

Slovesni čut nas prevzame, ko stopimo noter v cerkev. Ves prostor je 35 m dolg ter počrez 14 m širok in po dolgem s slopi v tri ladje razdeljen. V vsaki vrsti stojijo štiri stebri, vsak pa je 1 m debel in 9 m visok. Zdi se nam, kakor da bi stali v gozdu med stoletnimi smrekami! Skozi velikanska okna pa lije s vso silo dnevna svetloba v cerkev ter razsvetljuje sleherni kotiček. Že iz tega se spozna, da so tu umetna okna iz starodavnih časov, ko še niso znali delati širokih šip, temveč so okno s kamniti služniki (stebriči) razdelili na troje ozkih polj, vrh okna pa so izklesali v podobi krogov, križcev, trolistov i. t. d. Kdo bi mogel dandanes plačati toliko kamnoseškega dela! Najlepši je seveda sklep vseh treh ladij na vzhodu — tukaj se vidi obenem 10 oken, v vsaki skončni kapeli po troje, pri velikem oltarju pa štirje, povrh je tu srednje okno še zazidano. Kako čarobno je tukaj v dopoldanskih urah, ko lije sonce svoje zlate žarke kot znamenje božje milosti skozi prozorne šipe!

Dospeli smo do glavnega oltarja ter pokleknimo pred tabernakelj, kjer prebiva gospodar te hiše, in vladar vsega sveta. Pozdravimo Marijo in potožimo ji svoje bridkosti, potem pa, ako ni ravno službe božje in ne motimo drugih molilcev, si lahko ogledamo oltarje in kipe, ter občudujemo lepoto te krasne cerkve.

Na steni za tabernakeljem je vzdana 500 let stara č u d o d e l n a p o d o b a. Kdo bi preštel vse stotisoče, ki so že klečali pred njo! To je silno izrazito delo. Dva angela sta razpela rdečo preprogo, pred njo pa stoji močna kraljica Marija z božjim Detetom v naročju. Dva angelčka držita cesarsko krono nad njeno glavo, trije

drugi pa privzdigujejo obširni plašč, pod katerim so se zbrali zastopniki vsega človeštva. Na levi imate cesarja, kardinale, škofo in redovnike ter redovnice, na desni zastopnike posvetnih stanov — kralja, kraljico, vojvodo in viteza. V veliki večini pa so zastopniki delavnih stanov,

Mati Božja na Črnigori: Glavni vhod v cerkev.

meščani in meščanke, kmeti in kmetice, le otrok pogrešamo, kakor če bi teh ne stiskale revne in bridkosti, ki tarejo vse človestvo. Vseh figur je 81, najbolj ganljivo pa je, kako molijo. Kako goreče stegajo roke, kako proseče jih povzdigujejo, kako zaupno dvigajo glave! To je izrazita podoba molitve, ki kipi iz dna srca.

Lep okvir za to znamenito skupino je mramornato pisano ozadje. Na vrhu zremo Boga Očeta med 16 angeli, spodaj pa stražita ob straneh dva krasna angela s kadilnicama. Kakor prijetno kadilo se dviga pobožna molitev k Bogu.

Na kameniti klopi ob epistelski strani so svoje dni sedeli pri slovesnem opraviilu mašnik in levita. Fino izklesana in iz mnogo fial (stolpičev) obstoječa streha je prava umetnina.

Na stenah visi kakih 20 spominskih tablic. Darovali so jih vslišani molici, zato tudi druge romarje vsodbujajo k zaupanju. Nekdaj je bilo takih tabel več, pa tudi bolj dragocenih. Zanimanje zaslužijo še štiri kipi. Na evangeljski strani bližje oltarja je sv. Ignacij († 1550), ustanovnik jezuitskega reda, ki je kot 30leten častnik zapustil sveč, ko je s čitanjem življenja Jezusovega in svetnikov se ogrel za višje namene. Njemu nasproti stoji sv. Frančišek Ksaverij († 1552), izmed prvih tovarišev sv. Ignacija, najbolj slovit misijonar med pogani, ki je na suhem in na morju prepotoval nad 35 tisoč ur, nazadnje pa je umrl na samotnem kitajskem otoku. Ostala svetnika sta sv. Alojzij na ev. str., iz rodu mejnih grofov Castiglione, ki pa se je odpovedal dedšini ter postal jezuit in je umrl 23 let star v sluhu angelske čistosti († 1591), skoro enako slaven je na ep. str. Poljak, sv. Stanislaj Kostka, obhajan od angela, umrl tudi kot jezuit, 18 let star († 1568).

Pojdimo sedaj po cerkvi ogledat si še druge oltarje in sicer po moški strani doli proti velikim vratom, na severni plati pa nazaj! V južni skončni kapeli zremo pod križem Založno Mater Božjo z Zveličarjem v naročju, ob straneh pa sv. Magdaleno, Lazarjevo sestro, in sv. Veroniko, znano iz šeste postaje križevega pota.

K naslednjemu stebri je prizidan oltar sv. Sigismunda ali Žige. Bil je kralj burgundski in goreč pospešitelj vere († 524). L. 1365 je cesar Karol IV. njegove ostanke djal v srebrno krsto, v kateri se še dandanes vidijo pri Sv. Moricu v Švici, en del pa jih je prenesel v Prago ter je s tem povzdignil češčenje tega svetnika v naših krajih. Sam je dal sina krstiti za Sigismunda, pa tudi druge rodbine so si odbirale to ime. Vitez, ki je dal postaviti naš oltar, je tudi nosil to ime. Njegov grb se vidi na zunanjih stranicah oltarja, na levi in na desni, njegova grobna plošča iz rdečega mramorja pa je vzdignana v bližnji steni. Na njej se čita: „L. 1429 po Kr., v sredo po drugi povelikonočni nedelji je bil fukaj pokopan ple-

Mati Božja na Črnigori : Ob desni strani vhoda : Sv. Trije Kralji.

meniti in hrabri vitez Ziga iz rodu Neuhaus iz Saleške doline. Naj v miru počiva!" (Nach Christes geburd tausent CCCC und in dem XXIX iar ist hie begraben des mittichs nach mi(sericord)ia d(omi)ni der edl vest ritter her Sigmund von Newhaws aus dem Schelichtal. re. i. pa.). Naš Ziga je nosil priimek po gradu Doberna (Neuhaus) pri Celju, od l. 1425 pa je imel od celjskih grofov v najemu gradič Forchteneck pri Soštanju v Saleški dolini, opravljal pa je službo stotnika vojaške posadke v Brežicah. Bil je velik dobrotnik naše cerkve, ker je s svojim premoženjem pri njej ustanovil beneficij t. j. nekako kapelansko mesto. Pa vrnimo se nazaj k oltarju! Na levi strani se vidi sv. Barbara, priprošnjica za srečno zadnjo uro, na desni sv. škof Erazem (Oražen), češčen nekaj kot priprošnjik v trebušnih boleznih, umrl v laški Gaeti l. 303. Na višku oltarja pa je vsem znani sv. Florjan.

Naslednji oltarček je skoro ves pozlačen in ima zgoraj sličico Marijinega boga v Egipt, spodaj pa kip brez madažno spočete Device, med podobama njenih staršev, sv. Joahima in sv. Ane.

Sledi kapela sv. Frančiška Ksaverija. L. 1682 je v našem trgu in okolici v treh mesecih (maja, junija in julija) umrlo sto oseb vsled strašne kuge. Tedanji vikar Jurij Znidaršič se je s farani zatekel pod zaščito sv. Ksaverija. Neko nedeljo je zbral vernike v cerkvi ter jim je pridigoval o tem gorečem apostolu in čudodelniku, ki je svoj čas otel otok Manaar kuge in pa mesto Malacen, vspodbujal jih je, naj se njemu priporočajo, zabljudil se je z njimi vred temu tedaj splošno slavljenu zaščitniku zoper kugo. Ko je bolezen ponehala, so pozidali iz hvaležnosti to kapelo z grobnico spodaj ter so postavili v njo znamenit oltar, delo odličnega mojstra Kristofa Reiss iz Maribora. Nastavek je iz črnega lesa, okrašen z izrezljanimi in pozlačenimi vijugami, spodaj stojita dva izrazita angela, zgoraj sedi več drugih nebeških kralcev. Med njimi pa je sličica sv. Adolfa, škofa v Osnabrücku († 1224), ki kleči pred okuženim bolnikom, pod njo pa je večja, res pretresljiva podoba sv. Ksaverija. Ob spodnjem robu se vidi vse polno mrličev, mož in žen, med njimi mrtva mati, ki jo zaman kliče jokajoče dete. Živi pa bežijo ali si tiščijo nos, da ne bi sicali v sebe smrtnega strupa. Bolj proti osredju stoluje indijski kralj ter z odprtimi ustmi zre čudovito prikazen: angeli prinesejo na oblakih sv. Frančiška, z zaupanjem gleda na Križanega, razpetega na lilijo, mesto na lesu. Svetnik ustavi kugo na otoku Manaar, to bo vse-

bina slike. Mi ne poznamo več strašne kuge, ne občutimo več neizmernega gorja, ki ga je povzročila, zato pa tudi ne pretehtamo, koliko solz in koliko bolesti, pa tudi kako krepko zaupanje je dalo povod takim slikam. Podoba je ostanek najnesrečnejših dni našega naroda, ko je našel tolažbo in rešitev edinole v cerkvi. Ves oltar zasluži, da se kot zgodovinski spomenik primerno obnovi in zvesto ohrani. Lep kip Lurške Materere Božje zakriva glavno sliko, zato bi se lahko na drug primeren prostor postavil.

Pod pevskim korom je bolj priprosto izdelan oltar sv. Križa z Bogom Očetom na vrhu, spodaj pa s križem v sredi med Marijo Devico in sv. Janezom ter vernimi dušami; ob straneh pa sta sv. Boštjan in sv. Rok. Na ženski strani je drug oltarček Zalostne Materere Božje, ki tukaj pod križem sedé solze preliva in si jih z robcem v rokah briše.

Za prižnico zledi zopet stoletja star oltar. Na vrhu je slika sv. Rozalije, spokornice v votlini hriba Pelegrino poleg Palerma v Siciliji. Njeno truplo so našli l. 1624 in častili so jo kot zaščitnico zoper kugo, tudi pri nas so ji stavili cerkve, tako pri sv. Jurju ob južni železnici (l. 1667). Na sredini je krasna, iz kamna izklesana Marija Devica, z dodanim rožnim vencem — kraljica sv. rožnega venca. Pred njo klečita v slikovitih haljah dva plemiča, ustanovitelja tega oltarja, in se z globokim zaupanjem njej priporočata. Kako so znali svoje dni umetniki silo goreče molitve izraziti! Poleg nebeške Materere je na levi sv. Katarina, devica in modrijanka aleksandrijska, mučena sprva na kolesu, ko pa se je to razsulo, obglavljena; na desni pa je sv. Andrej, apostol in slovit ljubitelj sv. križa.

Naslednji oltar kaže zgoraj Boga Očeta, pri sredini pa sv. Družino med dvema angeloma in spodaj podobno Srca Marijinega.

V sklonni kapeli je oltar Lavretanske Materere Božje. Zgoraj je jezuitski svetnik Frančišek Borgia, Spanjolec po rodu in po svoji posvetni službi podkralj; ko pa je duhovnik postal — pobožen spovednik in navdušen pridigar, slednjič pa predstojnik Jezusove družbe v Rimu († 1572). Marijina podoba v sredi je posnetek starinskega kipa iz cedrovega lesa v Loretu na Laškem, v t. zv. Marijini hišici. Pred dvesto leti so ljudje tako romali v Loreto, kakor danes v Lurd in domov prišedši so stavili posnetke Marijine hišice; pri naših tajerskih Slovencih je bilo 13 takih kapel, najbližje

v Ptuju, Mariboru in v Slovenski Bistrici. Na slaven božji pot nas tudi spominja kamenit kip sv. Jakoba Starejšega, brata sv. Janeza Evangelista. Španci hranijo njegove ostanke v Komposteli v Galiciji in tam so se zgrinjali romarji iz vse Evrope, tudi Slovenci. Zato sv. Jakoba predstavljajo kot romarja komposteljskega z romarsko haljo, palico, školjko in klobukom. Cerkve, ki so jih postavili temu apostolu na čast v bližini Celja in Celovca so imenovali Galicije v spomin na daljno božjo pot. Na desni je slavni škof Nikolaj ali Miklavž, nadpastir mesta Mire v Liciji, občudovan še živ kot čudodelnik, ud prvega vesoljnega cerkvenega zbora v Niceji (l. 325) in med vzhodnimi Slovani še dandanes silno češčen svetnik. Pri nas se ga spominjajo po krščanskih družinah, kačar na predvečer njegovega godu pridne otroke obdarujejo. Na oltarni mizi stoni še slika angelskega mladeniča sv. Alojzija.

S tem smo končali pregled oltarjev. Zanimivo je, da dandanes skorb vsi nosijo Marijine naslove.

Na stenah so razpostavljeni sorodniki Marijini, in sicer na moški strani navzdol: sv. Kleofa kot škof, sv. Marija Kleofova, sv. Joahim in sv. Elizabeta, na ženski strani pa navzgor: sv. Jožef, rednik Jezusov, sv. Caharija kot veliki duhoven, sv. Ana in sv. Janez Krstnik. Nasproti prižnici je še kip sv. Janeza Nepomučana. Prižnica sama in pa spovednice so lepo staro delo, polirano v naravni barvi in s pozlačenimi okraski, na prižnični strehi so Vera, Upanje in Ljubezen, vrh dveh spovednic pa pomenljiva doprsna kipa spokorne sv. Magdalene ter skesanega sv. Petra.

Ozrmo se še proti pevskeemu koru, ki je bil nov l. 1696, ker je prejšnega požar uničil; iste starosti so tudi častitljive orglje z dvema perutnicama, na katerih je naslikano Marijino oznanjenje. Na južni steni poleg kora so pod beležem ostanki slike sv. Krištofa. Legenda pravi, da je bil 12 laktov dolg in približno tako visok je bil tudi tukaj. V srednjem veku so ga zelo častili kot priprošnjika zoper naglo smrt. Latinski podpis slove: „Molil je božji mučenik Krištof: Glej, prosim, dobri Oče, da bi tukaj nobena bolezen ne zadela grešnikov, kjerkoli naredijo mojo podobo.“ [Oravit martir dei christoforus: en queso pie

pater, ut nunquam hic sonfes*) ulla languor*) ubicunque mei fecisti speciem.*]]

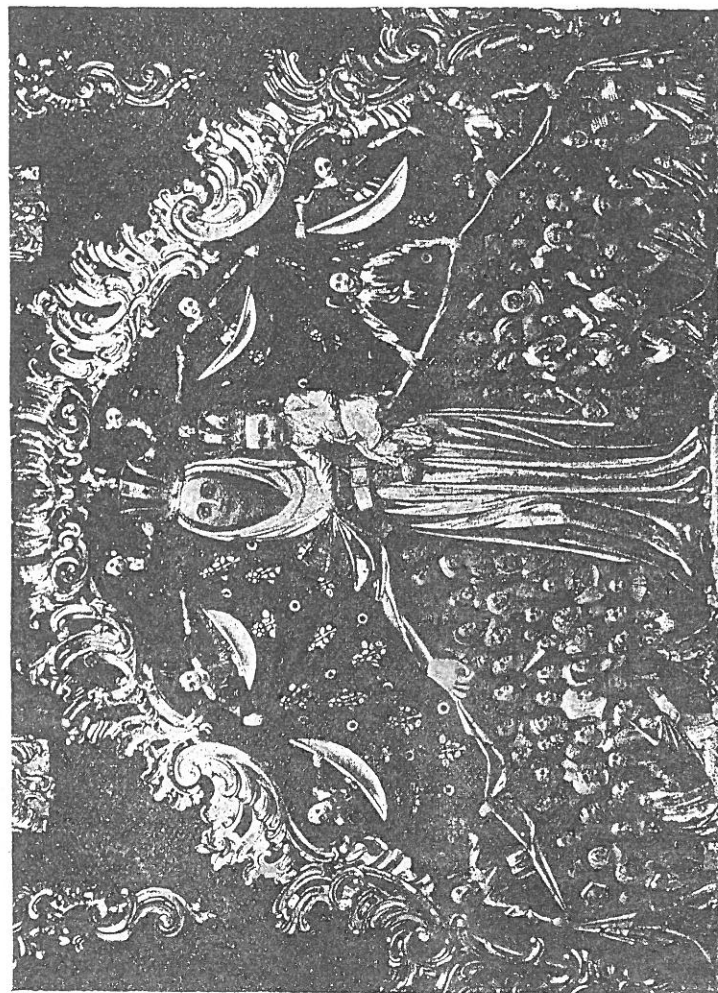
Mati Božja na Črnigori: Podola nad velikimi vrati: Smrt Marije.

*) Dvomljive besede.

Čedni so tudi trije lestenci, star bronast s sedečim levom na vrhu (iz 17. stoletja) pri uhođu, drugi iz izbrušenega stekla in ves bliščoč v Ksaverijevi kapeli, tretji moderno-gotski iz bronu pred velikim oltarjem.

Kdor se zanima za umetniške oblike, bo našel v cerkvi mnogo užitka. Videl bo, da se okus spreminja kakor moda. Prvotni oltarni nastavki (rožnivenški in Sigismundov) so bili iz kamna, široki in nizki, obe zgornji podobi (sv. Rozalije in sv. Florjana) so dodali še le v 17. stoletju. Tudi veliki oltar je imel podobno obliko. Mislimo, da je Marijin kameniti kip z osemdesetimi varovanci pod plaščem stal na stebričih (kakor je to pri omenjenih stranskih oltarjih) tik zadi za oltarno mizo. Male figure so le tako umevne, da so se od blizu videle. Za reliefom pa je segalo globoko navzdol troje svetlih, najbrž poslikanih oken. Vse gotske figure so polne millega čuvstva, svetnikom sije nebeška blaženost iz obraza. Posebno čeden je sv. Jakob star., pa tudi rožnovenska Marija. Marsikaj je dandanes pokvarjeno, oboje Detet n. pr. je preoblečenih z mavčovo plastjo. Iz naslednjih 200 let ni nič v cerkvi ohranjenega. Po l. 1650 je nastal oltar Brezmadežne (izvzemši naslovni kip, ki je iz 19. stoletja) in je iz barvanega lesa, fino izrezljan ter bogato pozlačen. Po požaru l. 1682 nastopi črni slog, ki ljubi črno poliran les z umerjenimi zlatimi okraski (Ksaverijev oltar, pevski kor in orglje). V 18. stoletju pride v modo naravno poliran les z zlatimi okraski (prižnica in spovednice), v drugi polovici 19. stoletja pa pepelnato pobarvan les, ki kopira po barvi in oblikah gotske oltarje iz sivkaste peščenca (oltar žal. Matere Božje).

Severno od glavnih vrat vodijo polževo stopnice na pevski kor in zvonik. Prostor med orgljami in pročelnim zidom je imel prvotno gotski obok na prekrizanih rebresih. Tukaj se še dobro pozna, kako strašno nesrečo je napravil blisk, ki je poleti l. 1685 o polnoči udaril v stolp. Od nekdanjega gotskega oboka so ostali le začetki rebres v voglih in nad njimi so morali narediti nov obok, pa tudi vso sprednjo steno so morali nadomestiti z novo. Pristonili so jo k starim zidovom, kakor se da sklepati iz razpok. Prvotno je bilo v tej steni kake 2–3 m široko okroglo okno, razdeljeno z izklesanimi stebriči in krajeci, kakor je bilo v oni dobi običaj. Ako gremo po lesenih stopnicah nad obnovljeno nadstropje — pri starem zvoniku so polževe stopnice gotovo šle dalje navzgor — zagledamo tukaj v treh stenah še več vrst iz klesanega kamna in mnogobrojne pomočniške znake. Z njimi se

Mati Božja na Črnigori: Mati Milosti v velikem oltarju.

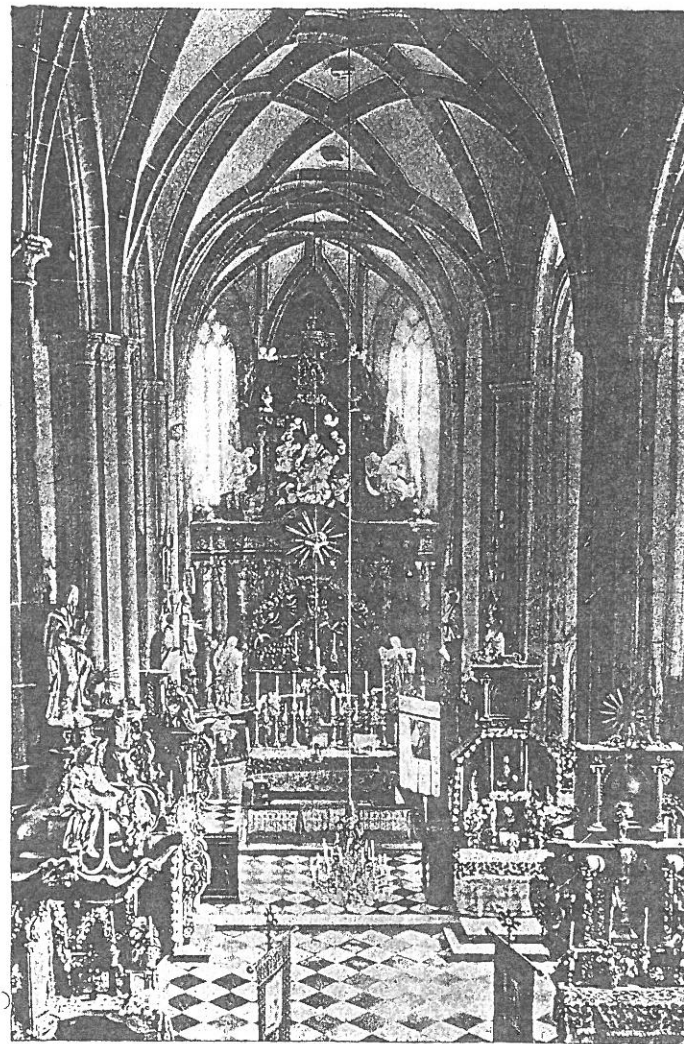
konča stari del zvonika. Vse zidovje nad temi kamni in vsa sprednja stena je narejeno po l. 1685. Kako strašna šiba je bil ta blisk! Zvonik porušen, zvonovi proč, orglje sežgane in modro nebo je sijalo v opustošeno cerkev! Ko gremo višje, zagledamo tu pa tam med čednim ometom kak čisto rdeče izžgan ali pa črno osmojen kamen — pri obnavljanju so rabili deloma staro kamenje. Nobena izmed lin ne kaže gotških oblik, tuči gori pri zvonovih ne. Te zadnje se sicer od zunaj vidijo, kakor bi imele nekaj gotškega krogovičja, v resnici pa je nekaj tega po oblikah poznejše in po snovi najbrž samo omet.

Štiri zvonovi v starem stolpu so se raztopili, še le polagoma so dobili nadomestek. Veliki zvon je iz l. 1690 in nosi napis v latinskem jeziku: „Od bliska zadet sem se raztopil, pod Marijino zaščito odganjam bliske.“ Drugi in tretji zvon je vлил zvonar Konrad Schneider v Celju l. 1707 in 1712, četrtega in petega pa Martin Feltl v Gradcu l. 1754 in 1763.

Skozi line se nudi širen razgled po rodovitnih livadah in gričih.

Oglejmo se še zunaj cerkve! Ko stopimo iz velikih vrat, vidimo na levi hodnik na stebrih, ki vodi v stanovanje organistovo, prej vikarjevo. Zraven spada polukrožni stolp (Rondel), ki je nekđaj služil v obrambo zoper krvoločne Turke, dandanes pa se rabi v spodnjem delu kot hlev, v srednjem kot klet, zgoraj pa za pevske vaje. Vsa cerkev je bila prej od visokega zidu obdana, župnik Krizmanič (1817—32) ga je dal za polovico znižati in ob enem dva stolpa odstraniti. Prvotno tudi stopnic, ki vodijo iz trga v cerkev ni bilo — sedanje so pristavljene k zidu — prejšni vhod je najbrž vodil skozi kak stolp. Tako je bila cerkev od vseh strani dobro zavarovana in je nudila varno zavetišče.

Na vzhodni strani je zunaj zamimiv pogled po izklesanih podpornikih in oknih cerkve; večina obiskovalcev se bode pa rajši vesclila širnega razgleda. Ravno pred nami, za pet minut oddaljena je cerkva sv. Lenarta s farnim pokopališčem. Od nje na levo je v daljini na vrhu hriba druga gorska podružnica sv. J a n e z a K r s t n i k a v H a l o z a h, še dalje proti desni sledi visoka Donačka gora, v ospredju pa sv. B o l f e n k, podružnica najšperska. Na zahodno stran ti zre oko mimo širokega Boča Savinjske in Kamniške planine z Ojstrico in drugimi v nebo kipečimi vrhovi, potem goro sv. Uršule ob koroško-štajerski meji, Veliko Kapo in večji del južnega Pohorja z mnogimi cerkvami, južno-vzhodno Pohorje s Slovensko

Mati Božja v Črnigori: Notranjščina cerkve.

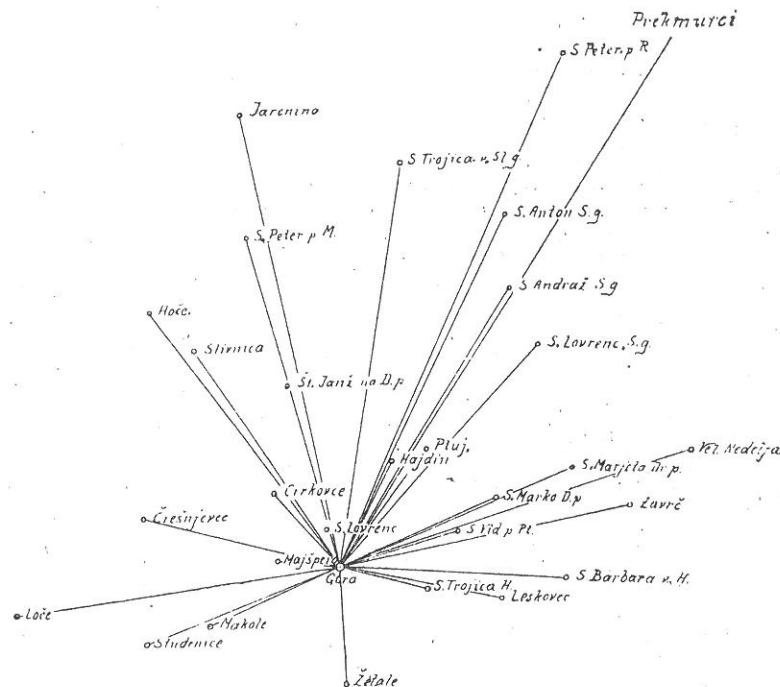
Bistrico tje do Hoč in Lembaha. Proti severu-zapadu vidiš Maribor z okolico tje do sv. Urbana in sv. Križa na Kozjaku, proti severu in vzhodu celo dravsko polje od Hoč čez Ptuj do Ormoža in Huma. Na desnem bregu Drave vidiš vinorodné Haloze čez sv. Vid; grad Borl tje do Zavrča, proti Hrvaški Ti zapreta daljni pogled gori Ivanjšica in Macelj.

Kdor sam ne vidi, ne bi verjel, da se iz primerno zelo nizkega hriba (352 m nadmorske višine) nudi tako diven in krasen razgled, da se Ti ga ne more naužiti nikdar zadosti Tvoje oko. V tem oziru prištevajo priznani poznatelji Avstrije Črnogoro opravičeno najlepšim krajem naše domovine.

Na severni strani cerkve je iz sekanega kamna (sedaj večinoma v zidovju) izklesana kapela sv. Antona na 4 stebrih, ki imajo čedne angele mesto glav in nosijo bogato izklesan nastavek s streho in 3 grbi celjskih grofov. Notri v kapeli je v sredi lesen kipec slavnega čudodelnika sv. Antona Padovanskega († 1231), ob straneh pa ste dve kameniti figuri. Leva je nadangel Gabrijel, ki s stolom okoli vratu (kakor je to bilo pri podobah angelov v 15. stoletju običajno) na enem kolenu kleči in Marijo pozdravlja. Sv. Devica pa sedé proti angelu nagiba nežno glavico v znamenje, da se uđá v božjo voljo. Ta kapelica je torej oltar Oznanjenja, ki ga je dal v gorski cerkvi postaviti celjski grof Friderik II. Se le v 18. stoletju so ga prenesli na sedanji prostor in zazidali obe stranici ter djali v sredo Antonov kipec. Prej pa je stal koncem južne ladje na moški strani. Na njegovo mesto so tedaj postavili žalostno Mater, ki si solze briše (sedaj na ženski strani pod korom). V drugi polovici 19. stoletja pa so naredili sedanji gotski oltar Žalostne Matere z Zveličarjem v naročju, ki pa nima posebne umetniške vrednosti.

Sedaj Vas pa vprašam: Ali ni žalostno, da oltar, ki ga je daroval eden izmed ustanovnikov te krasne cerkve, zunađ pod kapom in na dežu stoji? Ali ni primerno, da se letos, ko se obhaja petstoletnica, ta krivda nepoučenih prednikov popravi in se cerkev za nov in silno zanimiv okras obogati? Predlagam: Prestavite oltar Žalostne Matere na moški strani kam drugam, morda pod kor, kjer je Žalostna Marija, to pa shranite. Krasen baldahin Marijinega Oznanjenja pa denite nazaj na prvotno mesto ter skrbite za primerno (ne pretirano) obnovljenje obeh mičnih kipov. Zraven pa naredite napis, da bodo Vaši potomci v bodoče čitali, kako ste znali ceniti umetniške za-

klade svojih prednikov*) (Opomba založnika: C. k. centralna komisija za vzdrževanje zgodovinskih spomenikov in umetnin na Dunaju se je že opozorila na to zađevo, katere farani zaradi prevelikih stroškov sami ne morejo oskrbeti.)

Smer in daljava posameznih romarskih procesij na Goro.

Pregled shodov in procesij.

Naša cerkev je po svojem namenu in po svoji zgodovini romarska; še le 370 let po svojih začetkih je postala

*) Veliki oltar, kakor so nekateri mislili, ta baldahin ni mogel biti, ker je preozek in premajhen. Na Dunaju v cerkvi sv. Steffana imate še dva podobna baldahina pri stranskih oltarjih.

sedež župnije. V srednjem veku, ko je bilo romanje bolj razvito, so verniki najbrž prihajali še iz bolj oddaljenih krajev, a tudi dandanes se precej daleč raztega blagoslovni vpliv ter glas našega božjega pota. Kakor kaže na š a r i s b a, se iz celega Dravskega polja in vseh Slovenskih goric ter sosednjih krajev zgrinjajo romarji okoli gorske Matere.

Nastejmo vse shode in procesije:

1. Na Svečnico, 2. februarja, shod;
2. Na dan sv. Jožefa, 19. marca, shod;
3. Na dan Marijinega oznanjenja, 25. marca, shod;
4. Meseca majnika pride nekatera leta iz Studenic, Makol ter sosednjih župnij prošnja procesija za blagoslovljeno leto;
5. V križevem tednu pridejo procesije iz St. Lovrenca na Dr. p. in iz Majšperga;
6. Šesta nedelja po veliki noči se imenuje ž e g n a n s k a n e d e l j a ter se obhaja spomin na cerkveno žegnjanje ali posvečenje. Pridejo procesije: a) iz St. Petra pri Mariboru, b) od Sv. Trojice v Slov. goricah (že 33 let), c) od Sv. Antona v Slov. gor., č) od Sv. Andraža v Slov. gor., d) od Sv. Lovrenca v Slov. gor. (že 28 let), e) od sv. Marjete na Dr. p., f) od sv. Marka pri Ptujju, g) iz Loč.

Radši zadnje procesije se imenuje tudi l o č k a n e d e l j a. L. 1751 je začela v tej župniji razsajati smrt, ki je potem v 20 letih pobrala 2000 ljudi in več, ker v polletnih mesecih 1757 niso duhovniki imeli časa, da bi zapisovali mrliče. Tedaj so se zaobljubili loški farani, pa tudi njih sosedi iz Poljčan, Ponikve, Žusma, Konjic in Prihove, da bodo romali vsako leto to nedeljo k gorski Materi Božji. To obljubo Ločani še dandanes zvesto držijo.

Včasih pridejo k tej nedelji tudi izredne procesije iz Zavrča, od sv. Barbare v Halozah in iz Žetal.

7. Na binško praznik, shod;
8. Na dan sv. Antona Pad., dne 13. junija, je redna procesija iz Majšperga;
9. Na god Marijinega obiskovanja pri teti Elizabeti, dne 2. julija, je p a t r o c i n i j. Na ta naslov je cerkev posvečena. Redne procesije: a) iz Majšperga, b) iz Črešnjevca pri Slov. Bistrici, c) iz Cirkovec, č) od Sv. Lovrenca na Dr. polju, d) od Sv. Janža na Dr. p., e) iz

Jarenine, f) iz Hajdina, g) od Velike Nedelje, h) od Sv. Vida niže Ptuja, i) iz Leskovca, j) od Sv. Trojice v Halozah.

Med glasno molitvijo in petjem prihajajo romarske trume. Cerkev jih je vedno polna, ker eni odhajajo in drugi prihajajo. Od treh zjutraj pa do ene popoldne si neprenehoma sledijo sv. opravila. Ta dan se še mašniki komaj prerinejo do oltarja. Trg in gora mrgolijo ljudi. Med molilci božjimi ima tudi hudič svoje hlapce — žepne talove. Zato je treba dobro paziti na denar.

10. O Veliki meši (na Vel. Gospojnico) traja shod tri dni: 14., 15., 16. avgusta. Prva dva dni pride več procesij Prekmurcev (ogrskih Slovencev) in pa procesija iz St. Petra pri Radgoni. Ti gredo v Šmarje pri Jelšah, k sv. Roku in na Sladko goro na božjo pot, pa se mimogrede zglasijo; na dan sv. Roka pa pridejo procesije: 1. iz Slivnice in Hoč, 2. iz Cirkovec;

11. Mala Gospojnica (mala meša) 8. september, shod;
12. Na Ime Marijino (v nedeljo po 8. septembru) pride procesija tretjerednikov, pa mladeniške in dekliske Marijine družbe iz minoritske župnije v Ptujju;
13. Na vseh svetnikov dan, 1. novembra, je shod;
14. Meseca novembra pride nekatera leta iz Makol, Studenic in sosednjih župnij zahvalna procesija za blagoslov na polju v preteklem letu;
15. Praznik Brezmadežnega Spočetja, 8. december, je shod.

Izredne procesije priredi včasih gospejno društvo mesta Ptuj, ravnotako prihajajo v dneih stiske prošnje procesije iz sosednih župnij za lepo vreme ali dež.

Zgodovina.

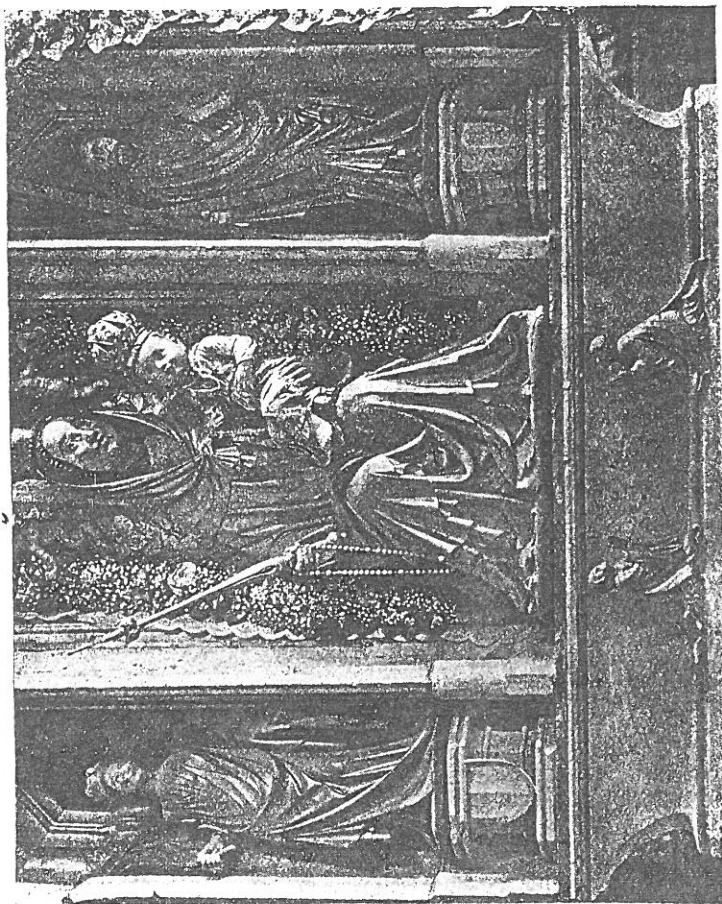
A. Prvih 200 let (ok. 1410—1615). — Doba višja kapelanije.

Našo cerkev so pozidali začetkom 15. stol. Spomladi l. 1424 je namreč umrl prvi tukajšni kapelan,* cerkev je bila torej že pred tem letom vsaj po večjem dogotovljena

*) Grobna plošča v tlaku pri oltarju sv. Križa ima napis: „V sredo po kvaterni nedelji v postu l. 1424 je umrl spoštovani mož in gospod Miklavž, mašnik ter kapelan kapele sv. Marije Neustift.“ (Anno domini 1424 feria quarta post dominicam reminiscere obit discretus vir dominus nicola sacerdos capellanus capelle beate marie in neustift.)

in posvečena. Ker kapelan, tako imenovan po kapeli t. j. podružnici, je moral v njej opravljati ustanovljene sv. maše in skrbeti za romarje. Verjetno je, da je dotični duhovnik že nekaj let tukaj deloval, predno je umrl. Tudi cerkevna stavba ni bila mahoma izvršena, ampak je trajala tem več let, čimbolj je umetna. Mogoče, da so kamnoseki, ki so v l. 1412—15 delali pri cerkvi sv. Jurija v Ptujju, se odtam preselili na Goro. Zato bode približno prav, ako smatramo l. 1414 kot ustanovno leto naše cerkve. Na mestu, kjer so jo postavili, ni bilo prej nobenega svetišča, zato so novo cerkev ime novali *Neustift* — novo ustanovo.*) Iz istega razloga nosi podobno ime cerkev Novaštifta pri Gornjem gradu in Novaštifta pri Ribnici. Slovenci pa imenujemo kraj *Goro* ali *Ptujsko goro*, pa tudi *Črno goro*. Cerkev je iz sekanega kamna, pred vsem prezbitერიj, ki je zato od zunaj neometan, a je s časoma potemnel. Ljudje so bili tedaj navajeni videti bele cerkve po deželi, iz sekanega kamna je stavila le gospoda. Zato je bila priprostim seljakom nepobeljena in potemnela stavba grda, umazana, črna, kakor se umaznemu reče, da je črna. Podobno so sodili tudi drugi. Marijina cerkev na Svetini nad Celjem, pozidana od celjskih grofov, tudi iz sekanega kamna, velja še dandanes kot „črna“. Ljudje pravijo, da se niti ometati ne da in da je boljše tako, sicer bi se videla doli na Turško. Tudi gotska cerkev sv. Barbare pri Konjicah je „črna“, ker so Turki nanjo streljali, si razlaga ljudstvo. Podobno se trdi o naši gorski cerkvi, da je postala „črna“ da bi je ne videli Turki, ki so se ji bližali, — kakor da bi se črni predmeti ne videli! Ta pripovedka je le ponesrečena razlaga imena, ki ga niso več umeli.

*) Zmirom se še sliši trditi, da je na Gori bila že ok. l. 1330 neka manjša cerkev. To krivo mnenje je takole nastalo. V neki listini iz l. 1233, ki jo je objavil Pusch l. 1756 v *Diplomataria sacra ducatus Stiriae*, se poroča, da je avstrijski vojvoda Friderik II. daroval nemškemu viteškemu redu cerkev sv. Kunigunde v Gradcu ter več vasi, med njimi *Neustift*. Vse te vasi pa ležijo v graški okolici, vas *Neustift* še danes obstoji in sicer uro hoda severno od Gradca. Naši starejši zgodovinarji pa so listino površno čitali ter so razširili mnenje, da se gre za Črno goro — *Neustift*. Sklepali so, da je sedanja gorska cerkev pozidana okoli l. 1280, dragi so pozneje trdili, da je vsaj mala kapela tukaj stala. Ker je bila omenjena listina v prid nemškemu viteškemu redu, so rekli, da so templarji postavili okrogle stolpe okoli naše cerkve, kakor če bi bili ti isto ko nemški red. Da so baldahinski oltar, postavljen od Friderika celjskega imeli za kapelo iz ajdovskih časov, ali pa, da so trdili, da so jezuiti dobili gorsko cerkev že l. 1444, ko se je jezuitski red šele 100 pozneje ustanovil — vse to le zato omenimo, da se vidi, kako malo veljave imajo te stare „zgodovinske“ notice in kako nevarno je, če se jim brez kontrole verjame.

Mati Božja na Čimigori: Stranski oltar M. B. sv. rožnega venca.

Kaj je dalo povod staviti tukaj cerkev, ne moremo reči. Moralo je biti nekaj velikega in izrednega. Morala so biti nenavadna uslišanja, da so se odločili za tako veličastno stavbo. Zato priča posebno, da je bila cerkev že skraja romarska, torej kraj, kjer so ljudje upali na posebno božjo pomoč v svojih stiskah. Ljudstvo pripoveduje: „Bogat grof na Vurbergu je imel edino, a sleporejeno hčer. Starši so jo priporočali Mariji in so skupno z njo molili. Pri taki priliki je hčerka nekoč zagledala svetlobo in spregledala. Sli so tja, kjer je videla luč in so prišli na Ptujsko goro. Grof je zato iz hvaležnosti začel tukaj zidati cerkev, predno pa jo je zgotovil, mu je zmanjkalo premoženja. Trije drugi grofi, so stavbo nadaljevali, a tudi ne dokončali. Slednjč je neka gospa, bolj bogata ko vsi ti grofi, cerkev dovršila.“ Kakor vsaka pripovedka, ima tudi ta neko zgodovinsko jedro. Po ljudskem sporočilu so razni grofi to cerkev zidali, tako da je pravzaprav plemenitaška ustanova. To sledi tudi iz grbov v cerkvi in iz cerkvenih beneficijev.

Ustanovnik beneficija je daroval cerkvi toliko posestev, da je lahko od njihovih dohodkov živel eden duhovnik ali beneficij. Beneficij se je podeljeval za celo življenje in je bil navadno navezan na poseben oltar, na katerem je beneficijat opravljal predpisane sv. maše. Proti koncu srednjega veka je bilo število beneficijev visoko, pa tudi duhovnikov. Naša cerkev jih je imela šest, v Celju pri fari je bilo 14 navadnih beneficijev, vsega skupaj je bilo v celjskem mestu 22 duhovniških mest, v Konjicah je bilo izven župnijskega še šest beneficijev, v Mariboru pri fari 11 kaplanskih mest. Drugod je bilo število še mnogo višje. V Strassburgu n. pr. je bilo pri stolnici 36 kanonikov, 63 vikarjev in 38 kapelanov.

1. Beneficij glavnega oltarja Marijinega varstva so založili Ptujski gospodje, obenem lastniki Vurberga. Glava rodbine je bil v naši dobi Bernard III. († 1424) in torej pravi ustanovnik naše cerkve,* njegov naslednik pa Friderik II. († 1438). Podedovali so njih posesiva in grb Stubenbergi. Ta beneficij je bil prvi in se je imenoval Ober-Kaplanč, njegov imejitelj pa „višji kapelan“, Obercaplan, summus capellanus.

*) O gorski cerkvi govori vizitacijski protokol iz l. 1567: Fundator ist Die Herren von Pettau. Lehens und Vogtherren seyen die von Stubenberg.

2. Oltar in beneficij Marijinega oznanjenja je ustanovil grof Friderik II. celjski.* Ta grof ni na dobrem glasu. Do l. 1422 je živel s svojo ženo Blizabeto, grofico Frangepani, ko pa se je zagledal v Hrvatice Veroniko Deseniško, je ženo umoril! Cesar ga je zato obsodil na smrt in lastni oče, grof Herman II., ga je zaprl v mogočen stolp na celjskem gradu, zapeljivko pa je dal potopiti. Šele l. 1429 je prišel Friderik zopet na beli dan in dve leti pozneje je romal v Rim, da bi javno pokazal, da se je poboljšal. Mogoče, da je šele sedaj ustanovil ta beneficij. Oltar, ki je zraven spadal, stoji dandanes pod kapom.

3. Hans Wolf plem. Ehrenhausen (građ Arnož pri Spielfeldu), ki je umrl pred l. 1431,**) je ustanovil kapelanijo (beneficij) pri oltarju sv. Jakoba, ki je najbrž stal na mestu današnjega loretskega oltarja. Star kip sv. Jakoba se še tam vidi.

4. Pri oltarju sv. Andreja (dandanes rožnivenški oltar) je napravila ustanovo rodbina Stubenberga, ki je bila v ozkem sorodstvu s Ptujskimi gospodi ter jih je tudi podedovala. Goreča molilca na oltarjevem podnožju (predelli) sta torej dva zastopnika te mnogoštevilne rodbine.

5. Oltar sv. Ožbalta (dandanes Sigismunda) je ustanovil s kapelanijo vred vitez Žiga Neuhaus, ki je moral tudi biti v neki zvezi s Ptujskimi gospodi, ker je od solnograških nadškofov kot višjih lastnikov vseh posestev Ptujskih zahteval gotove fevde. Ta beneficij so si prisvojili njegovi sorodniki čez 100 let, nato je prišel v roke studeniških dominikank, slednjič so jezuiti posestva iztirjali nazaj.

6. Oltar sv. Križa je po tedanjem običaju stal najbrž sredi glavne ladje ter je bil sedež beneficija, ki se je imenoval po gradu Wachseneck (pri Angerju blizu Gradca). V naši dobi (1418) je bil građ v lasti že znanih Stubenbergov, plemiči Wachsenek pa so morali imeti kako drugo službo.

Zgodovina nam torej kaže šest oltarjev prvotne cerkve, ustanovljenih od šest raznih plemičev. Pripovedka ima torej prav: „Grof“ na Vurbergu (Ptujski gospod) jo je začel zidati, drugi „grofi“ (plemenitaši) so nadaljevali. Vsaka plemiška rodbina je imela svoj grb t. j. ščit z na-

*) Isti protokol pravi: „Hat mer ein Stiftt, so Graff Friedrich von Cilli gestiftt hat“.

**) Muchar, VII, 224.

slikanim posebnim znamenjem. Po grbu se je spoznal vitez, četudi je imel zakrit obraz kakor pri bojnih igrah ali turirih. Takih grbov je več po naši cerkvi. Na vrhu oboka najbližje velikega oltarja se vidi na ščitu kača — znak Ptujskih gospodov, na naslednjem grbu je povešeno sidro, grb istih gospodov, tretji in četrti grb sta nam še neznan. Pod stolpom, na levo od glavnih vrat držita dva angela grb celjskih grofov in Ptujskih gospodov, nad ščitoma pa je krilat zmaj, kot okrasje ptujskih plemičev. Tudi na cerkveni opravi se najdejo grbi. Pri velikem oltarju stojijo na gotških podnožjih jezuitski svetniki. Pod podobo sv. Ignacija je kača, znak Ptujskih gospodov, ki so dali torej to okrasje izklesati, pod likom sv. Stanislaja pa je grb Zmeleberških, tako imenovanih po gradu blizu Lučan na srednjem Štajerskem. Grb Neuhauza na Sigismundovem oltarju smo že omenili, oba ščita na rožnivenškem oltarju sta bila nekdanj poslikana, danes sta pa prebarvana; najbrž se je videl na njih grb Stubenbergov.

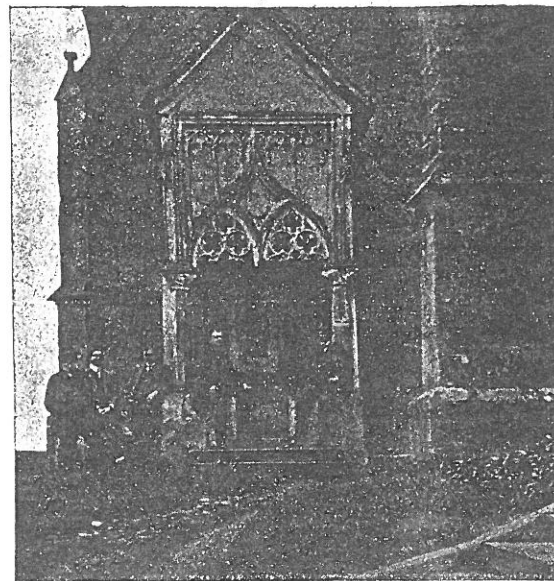
Pri tej cerkvi celo kamni govorijo: Vsak nosi znanje tistega pomočnika, ki ga je obtesal. Našteli smo 167 takih znakov na lažje pristopnih mestih in sicer od 14 raznih pomočnikov, eni so namreč odhajali, drugi prihajali, vztrajalo jih je malo. Eden, ki je bil ves čas stavljenja navzoč, ima 41 znakov, drugi 31, tretji 25, nekateri pa le po 1—4. Veliko znakov je seveda skritih pod beležem, drugi ležijo previsoko, da bi se videli s prostim očesom.

Plemiči, ki so dali cerkev zidati, pač niso mislili, da ne boe samo središče molitve, temveč tudi zavetišče za podložnike ali tabor, sicer bi ne bili zunanščine tako lepo opremili. V času turških pohodov so bili taborji okoli cerkev običajni, pri nas so bili n. pr. pri sv. Martinu na Pohorju, v Zalcu, v Trbovljah in drugod. Tabor na Gori je rešil uboge seljake l. 1473 in 1493. Ljudje so pozneje pripovedovali, da je cerkev postala črna, da je ni več videl turški paša. Za turško silo so prišli verski boji in naše dežele so preplavili protestantski predikanti. Stubenbergi so tudi na Goro vsilili pastorja z ženo, ki je stanoval tu do l. 1574. Katoliška služba božja je propadla, božji poti so prenehali. Po Stubenbergih je dobil cerkveno patronstvo deželni knez, ki je nastavil katoliške duhovnike, a stara pobožnost se ni dala zlahka oživeti. Skozi dve sto let je bila torej naša cerkev sedež samostojne višje kapelanije z več beneficijati. Skozi prvih sto

let in še dalje je tu cvetlo versko življenje, pozneje pa je propadalo in hiralo. Zamrlo pa ni.

B. Stosedemdeset let verskega obnovenja (1615—1786). Jezuitska doba.*)

Da se je katoliška vera v Avstriji ohranila, je v prvi vrsti zasluga habsburške vladarske rodovine, v drugi pa

Mati Božja na Črni Gori: Kapelica sv. Antona.
(Prvotno oltar Marijinega oznanjenja.)

jezuitov. Že l. 1552 so se naselili na Dunaju, l. 1572 v Gradcu in vsepovsod so vzeli srednješolski in višji pouk v svoje roke. Bili to tedaj najboljši vzgojitelji in

*) Posebo hvalo smo dolžni ravnateljstvom Štajerskega deželnega in pa c. kr. namestniškega arhiva v Gradcu, ki sta nam poslala razne akte iz te dobe v porabo.

moderni šolniki. V njihovih šolah je vzrastle nov kato-
liški rod med plemstvom in višjim uradništvom. Ker pa
šole stanejo denar, je vlada s papeževim dovoljenjem po-
klonila jezuitom razna cerkvena posestva, ki so po svoji
ustanovi imela drug namen. Tako se je n. pr. vsa last-
nina jurkdoštarske kartuzije porabila za graško vseuč-
lišče, vsa posestva župnije sv. Lovrenca na Dravskem
polju in pa višje kapelanije na Gori je vlad'a kot patron
naklonila novemu jezuitskemu samostanu v Ljubnem na
Gornjem Stajerskem. Jezuiti so se tam naselili l. 1613 in
sicer v gradu nadvojvode Ferdinanda, ta jim je tudi po-
stavil gimnazijsko poslopje, cerkev sv. Ignacija pa so si
pozidali sami v dobi 1624—1660. Tako je torej ustanova
Ptujskih gospodov pripomogla za oživiljenje vere v bolj-
ših stanovih na Stajerskem. Gotovo so jezuiti tudi marsikate-
rega mladeniča iz Dravskega polja vzgojili, če ne v Ljub-
nem, pa v Gradcu, kjer so imeli konvikt za posvetne
dijake in semenišče za klerike. Velik del slovenske du-
hovščine je tadaj študiral v Gradcu, deloma že v latin-
skih šolah, posebno pa v bogoslovnih letih. Rektor jezuit-
skega kolegija v Ljubnem je bil od l. 1615 potemtakem
župnik pri Sv. Lovrencu in višji kapelan na Gori. Zasto-
pala sta ga na obeh krajih vikarja, ki sta bila drug od
drugega neodvisna. Rektor je navadno po večkrat na leto
poslal patra prokuratorja pogledat po posestvih. Gospo-
darstvo je vodil vikar kot administrator, pri nastopu no-
vega vikarja se je vsakokrat med njim in rektorjem skle-
nila natančna pogodba. Vikar je moral skrbeti tudi za
romarje in tržane. Za ves trud je dobival vso oskrbo
zastonj, potem 80 gl. na leto in še nekatere druge ugod-
nosti. Služba ni bila prijetna. Kot dušni pastir bi moral
biti ljubezniv s podložniki, kot oskrbnik posestva pa strog.
L. 1635 so se po Dravskem polju spuntali kmetje, menda
tudi naši tržani. Par let pozneje je jezuitski rektor na-
ročal novemu vikarju, naj ne prizanaša podložnikom. Čim
bolj je gospoda popustljiva, tem manj delajo, čim bolj se
jim davek zniža, tem bolj se delajo revne. Kolegij zato
dosihdob od gorskih posestev ni imel nobenega dobička,
temveč le škodo. Odsihdob naj bo drugače. Po postavi
je dolžen priči vsak podložnik vsak dan' na tlako, kdor
ima konje ali živino, tudi z vprego. Vikar naj jih dosti-
krat pokliče, da se bodo privadili delu; če bi jih le redko
klical, se bodo še tedaj branili, kadar pride vrsta na nje.
Jezuitska posestva so sicer majhna, zato se pa ta naj
bolje obdelajo, s tlako se naj opravljajo tudi zapuščene
kmetije. Ako bi kateri kmet grozil, da se bo izselil, ga

naj zaprejo, dokler se ne spametuje, če pa kateri iz pra-
vega vzroka hoče svoje posestvo prodati, mora biti kupec
podložnik jezuitov. V 18. stol. je potem posestvo dona-
šalo bolj-ših dohodkov, tuđi vikar je bil primerno plačan.

Tem duhovnikom se ima cerkev zahvaliti, da so
vzdržali stavbo in oskrbeli večino sedanje notranje
oprave. Zvonik so skoro na novo pozidali po l. 1685,
potem so ga popravljali l. 1738 in zopet l. 1774. Iz l. 1690
je kapela sv. Ksaverija, veliki oltar je narejen ok. l. 1730,*)
lepa monštranca iz l. 1680. Tudi romanje je v tej dobi
prav cvetelo. Marsikdo, ki se je zaobljubil in je ozdrav-
vel, je prinesel seboj naslikano tablico, na kateri se je
videl čudežni dogodek in se je čitala letnica, včasih pa tudi
dogodba. Po teh slučajih so l. 1660 dali narediti velik
bakrorez, ki je našteval važnejše dogodke od l. 1638 na-
prej in je imel namen, povzdigniti sloves tega božjega
pota. Neki duhovnik je l. 1662 prepisal besedilo vsch daro-
vanih tablic od l. 1638—1662, bilo jih je 34. Pozneje je
drugi prepisal 8 slučajev iz l. 1664—1681, povrh pa je bilo
iz teh let še 15 darovanih tablic brez besedila, samo z let-
nico. Ohranil se je tudi zapisek iz l. 1734 in 1735. Bilo
je devet izrednih uslišanj, tablic se je darovalo sedem,
povrh še dva zlata prstana, 1 srebrno srce, 1 srebrne oči
in 1 oltarni prt. Med boleznimi, od katerih se ozdraveli
hvaležni darovalci, se naštevajo božjast, slepota, ogluš-
lost, hromost, gniloba roke in druge težave in nesreče.
Med kraji, iz kojih so bili ozdravljeni, se imenujejo
daljna Kopriavnica na Hrvaškem (škrat), Varaždin (3), Len-
dava na Prekmurskem (2), Ljutomer (1), Maribor (2),
Ptuj (6), Ormož (1), Slov. Bistrica (2) in drugi bolj bližnji
kraji. Tablice so se darovale bolj od meščanskih in ple-
miških rodbin ko od seljakov, a tuđi ti so bili zastopani.
L. 1735 so tuđi zapisali, koliko sv. obhajil so razdelili —
6220. Največji shod je bil tedaj o binokostih (okoli
1000 obhajancev).

Srednjeveške ustanove so se bile porazgubile in
pozabile v dobi protestantizma, sedaj so se založile nove.
L. 1686 je služabnica Eva Gasteiger, hči gostilničarja
in trgu Vordernberg, izročila svoje premoženje jezuitom za
eno tedensko sv. mašo (vsako soboto) na Gori; l. 1731 je
majšperški župnik Miklavž Geist založil kapelansko mesto
za Goro; sv. maše so ustanovili tudi drugi n. pr. Sofije
Altmayr in domači tržan Matevž Hlape. Videti je torej,

*) Pod Marijin plašč so djali tudi podobo jezuita kot znamenje, da
se jezuitski red kot lastnik gorske cerkve posebno priporoča Mariji-
nemu varstvu.

da se je versko življenje na Gori ugodno razvijalo, ker so jezuiti nastavljali le dobre in goreče duhovnike.

Od l. 1750 naprej se je pa v katoliški Evropi marsikaj spremenilo. Vsepovsodi so začeli jezuitski red odrivati in celo preganjati, njihove šole so državnikom bile premalo moderne, vpliv reda prevelik. Bolj svobodni duh iz severne Evrope se je polastil odločilnih oseb. Ljudje so se naveličali biti pobožni. Poskusiti so hoteli biti srečni brez stroge božje postave. In v tem smislu so hoteli delovati tudi med vernim ljudstvom. Sv. oče Klement XIV. se je udal pritisku držav in je l. 1773 odpravil jezuitski red, kmalu pa je doletel pogin tudi na stotine drugih samostanov. Cesar Jožef II. je ukrenil, da so hiše, kjer se edino moli, nepotrebne, prepovedal pa je tudi vsa romanja, procesije, križeve pote in vse posebne pobožnosti. Tako se je tudi na Gori marsikaj spremenilo.

Ko so odpravili jezuitski red, je menil gorski vikar Matija Rebernik, da bodo sedaj posestva gorske cerkve zopet postala njena svobodna last in da bodo mesto vikarja imenovali višjega kapelana. Ker je bil že star, častitljiv duhovnik, ki je po spričevanju svojega škofa vsikdar goreče opravljal svoje pastirske dolžnosti, se je obrnil s posebnim pismom naravnost na cesarico Marijo Terezijo, ter je prosil, naj se obnovi prvotno stanje in se njega imenuje za višjega kapelana. Cesarica ni bila zoper to, želela je samo, da se predloži v imenovanje tudi kak zaslužen ud odpravljenega jezuitskega samostana. Uradniki pa so odločili drugače. Gorska posestva obnem z lastjo šent-lovrenške cerkve so prodali za 24.000 gld., denar se vzeli za študijski fond, vikarju Reberniku pa so nakazali 400 gld., med tem ko je prej dobival 750 gl., njegovim naslednikom pa so obljubili le po 200 gld. na leto. Tako je prišla cerkev ob posestva, ki so bila jezuitskemu redu le začasno vtelesena, pravzaprav pa še vedno cerkvena last. Rebernik tega udarca ni dolgo preživel; bil je zadnji vikar († 1786).

C. 128 let župnijske dobe (1787—1914).

Ena izmed najbolj srečnih misli cesarja Jožefa II. je bila ustanovitev novih župnij. Tudi Gora je bila med njimi. Župnik se je naselil v cerkveni hiši, ki so jo bili jezuiti začeli zidati l. 1768, da bi lažje sprejemali duhovnike, ki so prišli s procesijami ali pa ob shodih pomagat. Po odpravi jezuitskega reda se je stavba prekinila, še le

l. 1777 so jo nadaljevali. Požrtvovalnemu delovanju župnikov se je posrečilo oživiti in ohraniti romanja ter tudi v župniji sami povzdigniti versko življenje. Dandanes se na leto razdeli do 16.000 sv. obhajil, kar je najboljše pričevalo, da so poleg domačinov tudi božjepotniki ljubi Zveličarjevi gosti pri obhajilni mizi. Tablice s čudežnimi slučaji niso več v navadi; kar hvaležni ozdravljenici darujejo, so priproste tiskane podobice. Da pa tudi dandanes „roka Gospodova ni prikrajšana“, zato nam je porok veliko zaupanje, ki leto za letom na tisoče romarjev iz daljnih krajev vodi na „Goro Milosti“ (mons gratiarum). Ok. l. 1880 je župnik Antolič zapisal pet izrednih slučajev, pripomnil pa je, da ob dneh shoda duhovnik ne more take stvari poizvedovati in se zato pozabijo.

V novejšem času se je za župnika g. Mateja Tertinek s pomočjo centralne komisije za ohranjanje spomenikov na Dunaju in z milimi darovi mnogo storilo za obnovljenje znamenite cerkve; drugo se bo še v bližnji bodočnosti. Farani pa se za petstoletnico pripravljajo s sv. misijonom ter se hočejo duhovno prenoviti. Zato upamo, da bo vsemogočni Bog v tej prenovljeni cerkvi in prerojeni župniji na priprošnjo Device Marije delil še izrednih milosti, zakaj, tukaj je kraj posvečen po molitvah in obljubah milijonov.

